

LÜBNAN'IN UMUT IŞIĞI DOĞU AKDENİZ

HAMZA HAŞIL

Araştırmacı ORSAM

“

Doğu Akdeniz'i bir çatışma alanına dönüştürebilecek potansiyeldeki Lübnan-İsrail deniz sınırı anlaşmazlığının diplomatik yollarla çözüme kavuşmuş olması son dönemde bölgedeki en pozitif gelişmelerden biri olarak öne çıkmıştır.

”

Yaklaşık 15 yıl süren Lübnan iç savaşı 1990'da sona ermiş olsa da ülke o dönemden beri 1975 öncesindeki refah seviyesine ulaşamamıştır. Güney sınırlarında devam eden İsrail saldırıları, dış müdahaleler, Arap Baharı ile başlayan bölgesel krizler, Suriyeli mülteci akının yarattığı sosyoekonomik problemler ve son olarak 4 Ağustos 2020'de Beyrut Limanı'nda gerçekleşen patlamalar Lübnan'ı aşılması güç siyasi ve ekonomik krizlerin pençesine itmiştir. Beyrut yönetimi bu krizi aşmak için çaba gösterse de ülkedeki dağınık siyasi yapı ve ekonomik yetersizlikler yeniden toparlanma çabalarının büyük oranda sonuçsuz kalmasına yol açmıştır. Uluslararası desteğin beklenenin oldukça altında kalması ve mevcut istikrarsızlıklar sebebiyle

yabancı sermayenin Lübnan'dan uzaklaşması, bu krizin daha da derinleşmesini etkileyen diğer unsurlar olmuştur. Krizi kısa vadede aşamayan Beyrut yönetimi, orta ve uzun vadeli politikalara yönelmiştir.

Bu noktada, Lübnan'ın elindeki en büyük koz Doğu Akdeniz'deki muhtemel hidrokarbon yatakları olmuştur. Söz konusu hidrokarbon yataklarının rezervleriyle ilgili net bir verinin bulunmaması ve Lübnan'ın komşularıyla olan deniz sınırı anlaşmazlıklarının devam etmesi Doğu Akdeniz merkezli yapılan gelecek planlamasının önemli risk faktörlerini de bünyesinde barındırmaktadır. Bu riskleri en aza indirmek isteyen Beyrut yönetimi iki adım adım atmıştır. Bunlardan ilki, deniz sınırı sorunu yaşadığı komşularıyla diplomatik kanallar yoluyla anlaşma girişimlerinde bulunmak, ikincisi ise hidrokarbon yataklarının keşif ve sondaj çalışmaları için uluslararası enerji şirketlerinden oluşan bir konsorsiyumla anlaş-

şarak oldukça maliyetli olan bu süreçten Lübnan ekonomisinin olumsuz etkilenmesinin önüne geçmek. Her iki adımın avantajlı ve dezavantajlı noktaları olmakla birlikte Beyrut yönetiminin elinde daha iyi bir kozun bulunmaması, risk faktörlerine rağmen ekonomik krizden çıkış umutlarının büyük oranda Doğu Akdeniz'e bağlanmasına yol açmıştır.

Lübnan'ın Doğu Akdeniz'de rahatça faaliyet göstermesinin önündeki en büyük engel İsrail ile deniz sınırı anlaşmazlığının ortadan kaldırılmış olması, Beyrut yönetimini yeni bölgesel anlaşmalar yaparak münhasır ekonomik bölgesindeki (MEB) tüm tartışmalı alanlarla ilgili sorunları çözmek adına cesaretlendirmiştir. Bu noktada Lübnan, önce Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile ardından da Suriye rejimiyle temasa geçmiştir.

LÜBNAN-İSRAİL DENİZ SINIRI MUTABAKATI

Doğu Akdeniz'i bir çatışma alanına dönüştürebilecek potansiyeldeki Lübnan-İsrail deniz sınırı anlaşmazlığının diplomatik yollarla çözüme kavuşmuş olması son dönemde bölgedeki en pozitif geliş-

melerden biri olarak öne çıkmıştır. Nitekim, İsrail'in Kariş gaz sahası üzerindeki tek taraflı hamlelerine Lübnan'ın şiddetle itiraz etmesi ve Hizbullah'ın da insansız hava araçlarıyla İsrail'in deniz platformlarını tehdit etmeye başlaması taraflar arasındaki iplerin gerilmesine ve karşılıklı tehdit dilinin kullanılmasına sebep olmuştur. Lübnan ve İsrail'in teorik olarak savaş hâlinde olması ve çok önemli sınır sorunlarının devam ettiği göz önüne alındığında iki ülke arasında böyle bir anlaşmanın yapılmış olması son derece önemli bir gelişmedir.

Lübnan'ın güney sınırları için Hat 29 iddialarından vazgeçmesi ve Hat 23 baz alınarak İsrail ile yeni bir deniz sınırı çizilmesi her iki tarafın da belli kazanımlar elde etmesini beraberinde getirmiştir. İsrail, Kariş gaz sahasında herhangi bir tehditle yüzleşmek zorunda kalmadan faaliyetlerini yürütürken, Lübnan adına arama ve sondaj çalışmaları yürüten uluslararası konsorsiyum ise bir bölümü İsrail deniz sınırları içinde kalan Kana gaz sahasında çalışma yapabilecektir. Bu durum iki devlet arasında bir tür kazan-kazan politikasının uygulamaya konulduğunu göstermektedir. Söz konusu diplomatik girişimler doğrudan değil, ABD arabuluculuğunda dolaylı olarak yürütülmüş olsa da mevcut soru-

nun diplomasi yoluyla çözülmüş olması bölgedeki istikrar arayışları açısından umut vericidir.

LÜBNAN'IN DOĞU AKDENİZ MERKEZLİ DİĞER GİRİŞİMLERİ

Lübnan'ın Doğu Akdeniz'de rahatça faaliyet göstermesinin önündeki en büyük engel İsrail ile deniz sınırı anlaşmazlığının ortadan kaldırılmış olması, Beyrut yönetimini yeni bölgesel anlaşmalar yaparak münhasır ekonomik bölgesindeki (MEB) tüm tartışmalı alanlarla ilgili sorunları çözmek adına cesaretlendirmiştir. Bu noktada Lübnan, önce Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile ardından da Suriye rejimiyle temasa geçmiştir. İsrail ile yapılan anlaşmadan hemen bir gün sonra GKRY Dışişleri Bakanlığında diplomat Tasos Tzionis başkanlığındaki bir heyeti Baabda Sarayı'nda kabul eden eski Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn, deniz sınırı anlaşmazlığının giderilmesi için inisiyatif almıştır. Beyrut, GKRY ile olan deniz sınırı sorununun çözümüne ilişkin ikinci bir adımı ise Atina nezdinde atmıştır. 11 Kasım 2022'de Atina'ya bir ziyaret gerçekleştiren Lübnan Dışişleri Bakanı Abdallah Bouhabib, Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias ile yaptığı görüşme sonrası düzenlenen ortak basın toplantısında GKRY ile "deniz si-

nırları için müzakere inisiyatifini başlattık” ifadelerini kullanmıştır.

“

Mişel Avn, 22 Ekim’de Beşar Esad ile yaptığı telefon görüşmesinde deniz sınırlarının çizilmesi konusunu ele almıştır. Söz konusu sorunun giderilmesi ve bir anlaşmaya varılabilmesi için teknik meseleleri görüşecek resmî heyetlerin oluşturulması noktasında mutabakat sağlanmıştır.

”

Lübnan’ın bu girişimleri GKRY ve Yunanistan tarafından olumlu karşılanmıştır. Dolayısıyla Lübnan-GKRY deniz sınır anlaşmazlığının giderilmesinin önünde önemli bir diplomatik engel görülmediği gibi İsrail ile olan sürecin aksine burada

taraf lar aracısız şekilde doğrudan temas kurmuşlardır. GKRY ile ilk temaslar çok hızlı şekilde kurulmuş olsa da Lübnan’daki cumhurbaşkanlığı makamının boş kalması diğer mevcut siyasi istikrarsızlıklarla birleşince Lübnan adına dış politikada yeni adımlar atmak neredeyse imkânsız hâle gelmiştir.

Beyrut yönetimi GKRY ile yürüttüğü görüşmelere eş zamanlı olarak Suriye rejimiyle de diplomatik temaslar kurmuştur. Cumhurbaşkanı Mişel Avn, 22 Ekim’de Beşar Esad ile yaptığı telefon görüşmesinde deniz sınırlarının çizilmesi konusunu ele almıştır. Söz konusu sorunun giderilmesi ve bir anlaşmaya varılabilmesi için teknik meseleleri görüşecek resmî heyetlerin oluşturulması noktasında mutabakat sağlanmıştır. Bu görüşmeden hemen sonra Lübnan Cumhurbaş-

kanlığının sosyal medya hesabından 24 Ekim’de yapılan paylaşım da, Meclis Başkan Yardımcısı İlyas Ebu Saab başkanlığındaki bir heyetin 26 Ekim’de deniz sınırı konusunda Şam’da temaslarda bulunacağı ifade edilmiştir. Fakat bu açıklamadan bir gün sonra, yani 25 Ekim’de Esad rejiminin, deniz sınırı müzakereleri için Lübnan heyetiyle Şam’da 26 Ekim’de yapılması planlanan görüşme iptal edilmiştir. Gerekçe olarak, Şam’ın "münasip bir zaman değil" açıklaması gösterilmiştir. Aynı gün içinde Suriye’nin Beyrut Büyükelçisi Ali Abdulkarim Ali, Lübnan Cumhurbaşkanı Mişel Avn ile Baabda Sarayı’nda görüştüğünden sonra yaptığı açıklamada, 26 Ekim olarak belirlenen tarihte Suriye’deki programın dolu olduğunu dolayısıyla ortada iletişimsizlikten kaynaklı bir sorun olduğunu dile getirmiştir.

“

Beyrut yönetimi, ekonomik krizden kurtuluş kısa vadede mümkün olmadığı için Doğu Akdeniz'deki olası petrol ve doğal gaz keşiflerine yönelmeyi ülkenin orta ve uzun vadeli çıkarları açısından stratejik hamle olarak görmektedir.

”

Şam yönetiminin Lübnan'a karşı bu tutarsız davranışının altında tam olarak hangi sebebin yattığı bilinmese de burada bazı unsurlar öne çıkmaktadır. İlk olarak, Esad rejiminin deniz sınırı anlaşmasının belirlenmesinden çok daha önemli sorunlarının olduğu göz önüne alındığında deniz sınırı anlaşmasının rejimin en önemli önceliği olmadığı söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, deniz sınırı anlaşması Lübnan için hayati önemde olsa da aynı şey Şam yönetimi için geçerli değildir. Buna ek olarak Şam yönetimi, olası müzakerelerde elini güçlendirmek için diplomatik sürecin ilerlemesi noktasında Lübnan

kadar hevesli görünmemeyi tercih etmiş olabilir. Diğer sebep ise Suriye'nin Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon yataklarıyla ilgili keşif ve işletim haklarını Rus şirketlerine vermiş olmasıdır. Suriye resmi gazetesinde 16 Mart 2021'de yayımlanan karara göre, Capital Limited ve East Med Amrit adlı iki Rus enerji şirketine Suriye'nin münhasır ekonomik bölgesinde (MEB) petrol ve doğal gaz arama hakkı verilmiştir. Özellikle Capital Limited'in arama yapacağı saha olan Suriye'nin Blok 1 parseli Lübnan'ın MEB'i ile kesişmektedir. Beşar Esad'ın deniz sınırlarıyla ilgili yapacağı bir anlaşmada bu şirketlerin kaygılarından bağımsız hareket edeceğini düşünmek mümkün değildir. Nitekim, Ukrayna krizi dolayısıyla ekonomik olarak zor günler geçiren ve Ortadoğu'daki faaliyetlerinde görece olarak daha pasif tutum izleyen Rusya, odak noktasını kısa vadede Doğu Akdeniz'deki krizlere çevirebilecek durumda değildir. Bu gerekçeler değerlendirilmeye alındığında Mişel Avn'ın çağrısının Şam'da neden

tam olarak karşılık bulmadığı daha iyi anlaşılabilir.

Beyrut yönetimi, ekonomik krizden kurtuluş kısa vadede mümkün olmadığı için Doğu Akdeniz'deki olası petrol ve doğal gaz keşiflerine yönelmeyi ülkenin orta ve uzun vadeli çıkarları açısından stratejik hamle olarak görmektedir. Sanayi üretimi çok zayıf olan Lübnan, Beyrut Limanı patlamalarından sonra turizm gelirlerinde de önemli kayıplar yaşamıştır. Dolayısıyla Lübnan'ın Doğu Akdeniz'deki petrol ve doğal gaz keşiflerine verdiği önem anlaşılabilir bir durumdur. Sınırlı ekonomik kaynaklara ve hamle şansına sahip olan Lübnan'ın bu süreçte en büyük sorunlarından biri ülkedeki siyasi krizleri aşamamış olmasıdır. Eski Cumhurbaşkanı Mişel Avn'ın 46. oturumun sonunda seçilebilmiş olduğu dikkate alındığında yeni cumhurbaşkanı seçmek için henüz 6. oturumu geride bırakan Lübnan meclisinin kaç oturum gerçekleştireceği belirsizdir. Yeni cumhurbaşkanıyla ilgili kısa vadede olumlu bir sonucun çıkması ise beklenmemektedir. Dolayısıyla ülkenin siyasi istikrarsızlığı yapısal ekonomik reformlar yapılabilmesinin önünde büyük engel oluşturmaktadır. Doğu Akdeniz'de rahatça arama yapabilmek adına mevcut deniz sınırı sorunlarının çözümü için yürütülen diplomatik süreçler de aksamaya başlamıştır. Sonuç olarak Doğu Akdeniz, Lübnan'ın içinde bulunduğu krizden çıkış için bir umut ışığı olabilir fakat siyasi istikrarsızlık devam ettiği sürece ülkenin ekonomik olarak bir toparlanma sürecine girmesi mümkün görünmemektedir. ■